

УДК 378.147

ПРАСОЛ Н. О.

м. Миколаїв, Україна

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В статті аналізується мотиваційний компонент в професійній підготовці майбутнього вчителя початкових класів за кредитно-трансферною системою навчання.

Ключові слова: Болонська декларація, якість підготовки майбутнього фахівця, мотивація навчальної діяльності, індивідуалізація професійної підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вхідження України до європейського освітнього простору, сучасні тенденції модернізації вищої педагогічної освіти неможливі без реформування національної системи вищої освіти, однією зі складових якої є реалізація ідей і принципів Болонської декларації. В цих умовах виникає необхідність переосмислення ролі вищої педагогічної освіти, визначення нових підходів, нових пріоритетів її наступного розвитку.

В основних державних документах про вищу освіту визначені стратегічні завдання вищої освіти на сучасному етапі, серед яких вказуються:

- демократизація і гуманізація навчального процесу;
- реалізація концепції безперервної освіти;
- забезпечення зросту якості й ефективності навчання, підготовка кваліфікованих спеціалістів для різних галузей народного господарства.

Аналіз досліджень за проблемою. Дослідженню питань професійної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені як О. Абдуліна, М. Євтух, Н. Ничкало, І. Зязюн, О. Савченко, А. Капська, Л. Хомич, С. Сисоєва та ін. Проблема підготовки вчителя початкових класів досліджувалися вченими В. Бондарем, Н. Бібік, М. Вашуленком, Л. Хоружою та багатьма іншими.

Дослідженню мотиваційного компонента навчальної діяльності майбутніх педагогів та вивченню засобів його формування присвячені роботи В. Безпалько, Р. Вайсмана, А. Вербицького, Р. Гуревича, А. Маркової, Л. Непомнящої, Т. Платонової, М. Сметанського, Н. Тализіної, В. Шахова та ін.

Метою статті є аналіз мотиваційного компонента в підготовці майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальними критеріями якості освіти в рамках Болонського процесу є: якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці;

мобільність; сумісність кваліфікації на вузівському та післявузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності Європейської системи освіти. Забезпечення постійного підвищення якості освіти, формування у молоді сучасного світогляду, удосконалення творчих здібностей та навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості – один з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку вищої освіти. Серед визначальних факторів, від яких сьогодні залежить розвиток вітчизняної освіти, є її якість.

Якість освіти – певна збалансована відповідність певного освітнього рівня (загальної середньої, професійно – технічної, вищої тощо) численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності та управління процесом поліпшення встановленої якості. Вона характеризується багатомірністю, багатоаспектністю та багатопараметричністю.

Розрізняють два основних підходи щодо визначення сутності якості освіти: нормативний та управлінський. При нормативному підході якість освіти розглядається з точки зору задоволення потреб та досягнення певних норм, стандартів, цілей, що нормативно затверджені певними документами. Управлінський підхід характеризує цю категорію з позицій сучасної теорії та практики управління якістю [1, 1017].

Якість вищої освіти відіграє одну з головних ролей у створенні єдиного Європейського освітнього простору, тому вона займає центральне місце в освітній політиці України. Якість освіти визначається не тільки обсягом знань, але й параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку майбутнього спеціаліста. Вона містить багато складових, в тому числі і якість професійної підготовки.

У сучасній педагогічній літературі недостатньо розроблені та досліджені критерії, показники, та рівні якості вищої освіти, зокрема підготовки майбутніх учителів початкових класів. Це

пояснюється стрімким зростанням вимог до сучасного фахівця, серед яких одне з центральних місць посідає здатність до самонавчання, самовдосконалення, подальшого професійного розвитку.

Зміна парадигми освіти, зростаюча увага до особистості того, хто навчається, як до основної соціальної цінності, передбачає й побудову педагогічної освіти таким чином, щоб забезпечити індивідуальну траєкторію особистісно-професійного становлення майбутнього вчителя.

Враховуючи сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, ми визначили критерії, показники та рівні якості підготовки майбутніх учителів початкових класів. При цьому враховувалися вимоги, що ставляться до вибору критеріїв взагалі: інформативність, об'єктивність, валідність, нейтральність, можливість якісного опису.

Проведені дослідження визначили, що одним із головних у визначенні діяльності особистості є мотиваційний критерій, який виражається у сукупності потреб і цілей, що визначають шляхи розвитку людини, вираження її потенціальних здібностей.

Г. Олпорт зауважував, що «мотивація – це завжди процес, який відбувається в теперішньому часі і скерований у майбутнє, він складається із відношень, уподобань та форм пристосування, які розгортаються у душі людини і пов'язують її із зовнішнім світом. Мотивація має конкретний характер» [2, 123].

А.К.Маркова підкреслює, що «мотивація складається з ряду спонукань (потреби і смисл навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним. Тому становлення мотивації – не просте зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, а ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих відношень між ними» [3, 14]. У зв'язку з цим аналіз мотивації навчальної діяльності вимагає не лише визначення домінуючого мотиву, але й врахування всієї структури мотиваційної сфери людини. Розглядаючи цю сферу в контексті навчальної діяльності, А.К.Маркова підкреслює ієрархічність її будови.

А. Маркова виділяє якісно своєрідний тип мотивів, специфічних для навчальної діяльності – навчально-пізнавальних, тобто спрямованих на оволодіння новими способами дій. Саме орієнтація на засвоєння способів навчально-пізнавальної діяльності забезпечує, на її думку,

становлення суб'єкта навчальної діяльності. Вона зауважує, що «становлення мотивації є не простим зростанням позитивного або негативного ставлення до навчання, а ускладненням структури мотиваційної сфери, сполук, які до неї входять, встановленням більш зрілих, інколи навіть суперечливих відношень між ними [4, 31].

У дослідженні Н. Бондаренко виділяється ширший перелік мотивів навчальної діяльності: широкі соціальні мотиви; пізнавальні мотиви, що породжуються самою навчальною діяльністю; комунікативні мотиви, мотив участі в навчальному процесі; мотиви соціальної ідентифікації (з батьками, однолітками, педагогами); мотиви особистісного розвитку (професійного самовизначення, матеріального благополуччя); мотиви успіху (самоствердження, самовираження); мотиви уникнення неприємностей [5, 18].

Н. Тализіна, аналізуючи діяльність вчення, окремо виділяє мотиваційно-цільовий компонент діяльності навчання. Вона наголошує, що в основі будь-якої діяльності лежать потреби. Спонукає ж до діяльності не сама потреба, а предмет, адекватний цій потребі, тобто мотив. Саме він спонукає людину прагнути до цілі, виконувати ту чи іншу діяльність. «Як правило, діяльність людини є полімотивована, тобто вона збуджується кількома мотивами. З огляду на це одні мотиви є смислоутворюючі, інші виконують роль мотивів-стимулів» [6,50].

В. Безпалько, характеризуючи мотивацію, наголошує на тому, що це «генетичне намагання людини до самореалізації в певних видах діяльності відповідно до її природжених задатків-здібностей. Це активне і стійке намагання реалізується у певних досягненнях лише тоді, коли виникають (створюються) необхідні умови для цього. В іншому випадку самореалізація більшою або меншою мірою пригнічується немотивованими видами примусової навчальної діяльності» [7, 142].

Тобто у навчальній діяльності необхідно враховувати ступінь умотивованості студентів і застосовувати такі педагогічні форми і методи які сприятимуть підвищенню мотивації.

Виділяють мотивацію зовнішню і внутрішню. До зовнішніх мотивів відносять уникнення неприємностей, закінчення вищого навчального закладу з метою отримання диплома, досягти схвалення з боку друзів, батьків та ін., отримання стипендії. Внутрішніми мотивами вважають: отримати знання з певних дисциплін, стати висококваліфікованим спеціалістом, заради індивідуального розвитку та ін.

З метою аналізу існуючого рівня якості підготовки майбутніх учителів початкових класів були використані наступні методи дослідження:

- анкетування студентів та аналіз умотивованості вибору професії з метою визначення рівня мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів початкових класів;
- аналіз самостійних робіт та тестування студентів на предмет сформованості умінь планувати індивідуальну траєкторію розвитку.

Для визначення рівня мотивації у майбутніх учителів початкових класів, які навчаються на спеціальності 6.0101002 «Початкова освіта», проведено анкетування за методикою «Визначення мотивів навчальної діяльності студентів». Методика запропонована А. Реаном та В. Якуніним [8, 651].

Студентам було запропоновано відповісти на питання анкети з метою встановлення умотивованості їх навчання за обраною професією. Всього було проанкетовано 72 студенти I курсу та 106 студентів II курсу. Результати опрацювання даних анкетування засвідчили, що у студентів I курсу переважають зовнішні мотиви (отримання стипендії, уникнення покарання за погане навчання, отримання похвали з боку друзів, близьких). Близько 27 % студентів серед головних мотивів навчання називали забезпечення майбутньої успішної кар'єри, майже 30 % на перше місце ставили здобуття міцних знань, бажання стати висококваліфікованим конкурентоспроможним спеціалістом.

Анкетування студентів II курсу показало, що їхнє ставлення до навчання більш полімотивоване. На перше місце вони ставлять такі внутрішні мотиви, як:

- стати висококваліфікованим спеціалістом (близько 50 %);

- для майбутньої успішної професійної діяльності (близько 47 %);
- заради індивідуального /особистого розвитку (41%).

Серед зовнішніх мотивів вони виділяли: осуд і покарання за погане навчання (31%), повага з боку викладача (27%).

Висновки. Мотиваційний компонент професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є важливою проблемою сучасної педагогічної освіти. Її розв'язання суттєво впливає як на навчально-пізнавальну активність студентів, так і на результати професійної підготовки майбутніх педагогів.

Література

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. Головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – с. 1017
2. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды. - М.: Смысл, 2002. - с. 123
3. Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения: Книга для учителя / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Формирование интереса к учению у школьников / Под ред. А. К. Марковой. - М.: Педагогика, 1986. - с.31
5. Бондаренко Н.Б. Мотивы опанування учнями 7–9 класів іноземної мови як засобу самовираження особистості. – Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. – Київ, 2002. – 18 с.
6. Тальзина Н. Ф. Педагогическая психология. Учебн. для студ. сред. сед. учеб. заведений. - 3-е изд., стереотип. - М.: Издательский центр «Академия», 2001. - с.50
7. Безпалько В. П. Образование и обучение при помощи компьютеров педагогика третьего тысячелетия). - М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2002. - с. 142
8. Психологический атлас человека / под ред. А. А. Реана. - СПб.: Прайм — ЕВРО – знак, 2006. – 651 с.

ПРАСОЛ Н. А.

МОТИВАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

В статье анализируется мотивационный компонент в профессиональной подготовке будущего учителя начальных классов за кредитно-трансферной системой обучения.

Ключевые слова: Болонская декларация, качество подготовки будущего специалиста, мотивация учебной деятельности, индивидуализация профессиональной подготовки.

PRASOL N. O.

MOTIVATIONAL COMPONENT IN PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PREPARATION

The article analyzes the motivational component professional primary school teachers' training for the credit transfer system of education.

Keywords: The Bologna Declaration, the quality of future specialists' preparation, motivation of educational activity, individualization of training.